

Raportti Luovat erot -hankkeen taidetyötoimintamallista

KUOPION PILOTTISTUDIO 2013

MINNA HAVERI



Sisällys

TIIVISTELMÄ	3
JOHDANTO	4
1. ERITYISTAIDE JA TAIDETYÖTOIMINTA	
ERITYISEN TUEN TARVE TYÖELÄMÄSSÄ	5
TAIDE TYÖTOIMINNAN SISÄLTÖNÄ	7
2. LUOVAT EROT -HANKKEEN PILOTTISTUDIO	
TOIMIJAVERKOSTO	8
PILOTTISTUDIOMALLI	9
TOIMINNAN KUVAUS	9
OHJAAJIEN PEREHDYTYS JA LIIKKUVUUS	10
TAIDETOIMINNAN PERIAATTEET	12
JULKISUUS	14
3. OSALLISTUJIEN KOKEMUKSIA PILOTTIJAKSOLTA	
SEURANNAN TOTEUTTAMINEN	15
VERKOSTOITUMISEN EDUT	15
TAIDETYÖTOIMINNAN VAIKUTTAVUUS	16
TAITEILIJAN AMMATILLINEN KEHITTYMINEN	16
HYVINVOINTI TAIDETOIMINNASTA	18
4. TULEVAISUUDEN NÄKymiä	
LOPUKSI – TARVITAAN VAIN TAHTOA	22
LÄHTEET	23
LIITTEET	24

TIIVISTELMÄ

Keväällä 2013 kansallisessa Luovat erot -hankkeessa pilotoitiin taidetyötoiminnan studiomalli, jossa erityistaiteilijat voivat tehdä taidetta ammattimaisesti. Hankkeen ydintavoite oli erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille suunnatun studiotoiminnan mallin konseptointi ja toimijaverkoston luominen.

Luovat erot -hankkeessa luotiin erityistaiteen asiantuntijaverkosto, joka tukee ja kehittää toimia, joilla erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita voidaan työllistää ja parantaa heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Hankkeessa kehiteltiin uusia yhteistyön muotoja, joissa alan toimijat voivat hyödyntää toistensa erityisosaamista ja hankkia yhteisiä kehittämisen resursseja. Verkostolla oli tärkeä merkitys pilottistudion innovatiivisena taustavoimana ja asiantuntija-apuna.

Tämä raportti esittelee verkoston toimintaa ja hankkeessa pilotoitua toimintamallia, jossa keskeisenä päämääränä on laadukkaasti toteutettu, kustannustehokas ja hyvinvointia luova taidetyötoiminta, joka voi tulla osaksi sosiaali- ja terveystieteen palvelutarjontaa. Malliin on sisällytetty myös kuvaus seurannasta, jonka avulla taidetoiminnan vaikutuksia voidaan havainnoida ja arvioida.



Eija Rautiaisen värikenttämaalaus. Kuva Kuopion pilottistudio /Liisa Kauppinen.

JOHDANTO

Raportti kuvaa taidesisältöistä työtoimintaa Kuopiossa keväällä 2013 järjestetyn pilottistudion kokemusten valossa ja tarjoaa pragmaattisen mallin erityistaidestudiolle.

Raportti käsittelee seuraavia kysymyksiä:

1. Mitä on taidetyötoiminta ja erityistaide? Miksi kyseistä toimintaa pitäisi järjestää kehitysvammaisille ja muille erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille?
2. Miten taidetyötoiminta oli järjestetty Luovat erot -hankkeen pilottistudiossa? Millaisia tuloksia toiminta tuotti?
3. Millaisia kehittämissuunnitelmia ja -tarpeita hankkeen pohjalta on herännyt?

Raportin kirjoittaja Minna Haveri (TaT) on visuaalisen kulttuurin tutkija ja taidekasvattaja. Hän on tehnyt väitöstutkimuksensa ITE-taiteesta (*Nykykansantaide*, Maahenki 2010). Haveri toimii tutkimustyönä ohella tuntiopettajana Aalto-yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmassa. Hän on tehnyt suunnittelu- ja kehitystyötä erityistaiteen kentällä sekä toiminut taideohjaajana erityistaidestudioissa.

Raportissa esitetyt näkemykset perustuvat Haverin osallistuvaan havainnointiin ja Luovat erot -verkoston toimijoiden, Kuopion pilottistudion erityistaiteilijoiden ja heidän läheistensä haastatteluihin sekä toimijoille ja erityistaiteilijoiden läheisille esitettyihin lomakekyselyihin.

Sitaattilainaukset palautteesta on erotettu muusta tekstistä punaisella värillä.



Enni Kaasisen piirros. Kuva Kuopion pilottistudio / Liisa Kauppinen.

1. ERITYISTAIDE JA TAIDETYÖTOIMINTA

ERITYISEN TUEN TARVE TYÖELÄMÄSSÄ

Monet kehitysvammaiset ja muut erityistä tukea tarvitsevat henkilöt ovat mukana työelämässä, mutta suurin osa heistä erilaisin ehdoin kuin muut. Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta perustuu suureksi osaksi lakiin kehitysvammaisten erityishuollosta. Työtoimintaa järjestetään osittain myös sosiaalihuoltolain nojalla, jolloin työtoiminnalla tarkoitetaan toimintakyvyn ylläpitämistä ja sitä edistävää huoltosuhteista toimintaa. Tällöin työtoimintaan osallistuminen on työnomaista, mutta samalla palvelun käyttämistä. Tällaista työtoimintaa järjestetään kuntien, kuntayhtymien, säätiöiden ja yksityisten toimijoiden ylläpitämissä työ- ja toimintakeskuksissa. Yleisimpiä työtehtäviä ovat erilaiset vaihe- ja kokoonpanotyöt. Työkeskuksissa järjestetään lisäksi melko paljon kädentaitoihin ja luovuuteen liittyvää toimintaa, jossakin myös varsinaista taidetoimintaa.

Sosiaalisesta näkökulmasta tarkastellen vammaisuus voidaan nähdä tilana, jossa rajoitukset tulevat ihmisen ympäristöstä eivätkä hänestä itsestään. Tällöin vamman sijaan toiminnan mahdollisuuksia rajoittaa erityisesti riippuvuus muista ihmisistä. Vammaisten henkilöiden toimintamahdollisuudet ovat muita kuntalaisia enemmän riippuvaisia ympäristön rakenteista ja palvelujen saatavuudesta. Syrjäytymisvaarassa olevien osallisuutta voidaan parantaa tarjoamalla henkilökohtaisiin tarpeisiin ja kulloiseenkin tilanteeseen sopivaa erityistä tukea.

Oikeus työhön ei tarkoita vain toimeentuloa. Se on ihmisoikeus. Jokaisella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan toimia ja osallistua sekä oman elämänsä että yhteiskunnan rakentamiseen. Kaikilla kansalaisilla on Suomen perustuslain mukaan oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä.

Vammaiset tarvitsevat työllistyäkseen ja työtä tehdäkseen erityistä tukea. Palveluiden tulee vahvistaa osallistumista yhteiskuntaan ja tuen tulee perustua siihen, että kehitysvammaisten henkilöiden voimavarat ja mahdollisuudet ymmärretään. Kehitysvammaliiton selvitys *Työtoiminnan käytäntö ja kokemus (2010)* esittää, että vammaispalveluissa siirryttäisiin vanhanaikaisesta sairautta ja vammaisuutta painottavasta potilasnäkökulmasta sekä palvelujärjestelmän keskeisyyttä tukevasta asiakasnäkökulmasta korostamaan yksilön roolia itsenäisenä, omasta elämästään päättävänä kansalaisina.

Yhteisvastuu 2008 -hankkeiden loppuraportti *Työllä osallisuutta (2008)* painottaa, että osallistavan yhteiskunnan näkökulmasta meidän tulee toiminnassamme tavoitella kaikkien ihmisten tasa-arvoa ja osallisuutta ympäröivässä yhteisössä. Tämän tavoitteen toteutuminen on ennen kaikkea osallistumisen ja osallisuuden esteiden purkamista ja mahdollisuuksien luomista.

Näihin edellä mainittuihin tavoitteisiin eli yksilölliseen ja itsenäiseen näkökulmaan sekä tasa-arvoisten mahdollisuuksien luomiseen olemme pyrkineet pilotoidessamme taidesisältöisen työtoiminnan mallia.



TAIDE TYÖTOIMINNAN SISÄLTÖNÄ

”Hyvinvoinnin ja osallisuuden tunteen tuottaminen on yhteiskunnallisestikin merkittävää työtä myös taloudellisesti.” (erityistaiteilijan läheinen)

”Taiteen tekeminen on rinnastettavissa perinteiseen työtoimintaan. Se on kustannustehokasta ja itse asiassa se on jopa tuottoisampaa.” (ohjausryhmän jäsen)

”Hieno keino poimia esiin lahjakkuuksia. Voisi kehittyä myös tekijöille taloudellisesti merkitykselliseksi työtoiminnaksi. Ei ole eikä saa olla taideterapiaa.” (erityistaiteilijan läheinen)

Luovat erot -hankkeen alussa verkoston asiantuntijat keskustelivat pitkään käsitteistä. Pyrkimyksenä oli selkeyttää ja yhdenmukaistaa viestintää ja tiedottamista. Yhteisellä päätöksellä toimijat päätyivät käyttämään käsitettä ’erityistaide’, kun puhutaan erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden tekemästä taiteesta. Tämä käsite ei leimaa tekijöitä heidän toiminnallisten rajoitteidensa pohjalta, mutta tunnistaa erityisen tuen tarpeen. Studiomallin toivotaan tarjoavan jatkossa kehys lakisääteisille työtoiminnoille taidesisällöin, jolloin kyseistä toimintamuotoa ehdotetaan kutsuttavan ’taidetyötoiminnaksi’.

- **Erytistaide = erityistä tukea tarvitsevien tekemä taide**
- **Taidetyötoiminta = taidesisältöinen työtoiminta**

Kehitysvammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien ryhmien parista löytyy taiteellisia lahjakkuuksia aivan kuten muustakin väestöstä. Suomessa on joitakin oppilaitoksia, kuten verkostossamme toimiva Kaarilta, joissa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden on mahdollista saada kuva-artistin koulutus. Näillä taideammattilaisilla on kuitenkin huomattavia vaikeuksia valmistumisensa jälkeen löytää ammattinsa harjoittamiseen sopivia olosuhteita ja työskentelyn mahdollistavia tukitoimia. Erytistaiteilijat tekevät teoksia, jotka pärjäävät taidemaailmassa omillaan, mutta he itse taiteilijoina tarvitsevat apua taiteen kentällä toimiessaan.

Erytistaidetta voidaan tarkastella jokaisen ihmisen erityisyyden näkökulmasta. Taidetoiminnan kautta on mahdollista vahvistaa vammaisen ihmisen myönteistä identiteettiä, niin hänen omassa mielessään kuin muidenkin silmissä. On arvokasta, että jokainen voi tuntea olevansa jossain asiassa taitava ja lahjakas. Toinen ulottuvuus on se, että kulttuurimme saa jotain arvokasta, kun se antaa mahdollisuuden erityistaidetoiminnalle. Erytistaiteilijoiden joukosta on maassamme noussut viime vuosina monia taiteellisesti kiinnostavia ja taidemaailman tunnustamia taiteen tekijöitä.

Kansainvälisesti erityisstudioiden taidetta on enenevässä määrin ryhdytty esittelemään yhtenä outsider-taidemuotona. Erytistaiteelle löytyy täten kiinnostunutta yleisöä ja teoksille mahdollisia ostajia sekä virallisen taidemaailman sisällä että outsider-taiteen kentällä.

Tuomalla taide työtoiminnan sisällöksi voimme parantaa koulutettujen erityistaiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia. Samalla tavallisen koulutuksen saaneiden kuvataiteilijoiden on mahdollista työllistyä työn ohjaajina. On sekä yksilöllisten että kulttuuristen resurssien tuhlausta, jos lahjakkaiden erityistaiteilijoiden luovat kyvyt jäävät käyttämättä asianmukaisten tukitoimien puuttuessa.

2. LUOVAT EROT -HANKKEEN PILOTTISTUDIO

TOIMIJAVERKOSTO

”Verkostotapaamisissa henkilökohtaiset kontaktit tärkeitä, keskustelut ja pohtimiset tärkeitä. Ajatus ‘en ole yksin’ rohkaisee ja kannustaa eteenpäin.” (hanketoimija)

Luovat erot -hankkeessa koottiin asiantuntijaverkosto edistämään erityistaidetoimintaa Suomessa. Syntyi yhteistyöverkosto, jossa on mukana neljä toimijatahoa. Projektia hallinnoi Maaseudun Sivistysliitto. Toiminnan kentän Savossa muodosti hankekumppani Vaalijalan kuntayhtymä, jonka Pieksämäellä toimiva Taidepesula-studio osallistui käytännön hanketyöhön. Pilottistudion kehittämiseksi kumppanuusverkostoon kuului kaksi muuta erityisryhmille taidetoimintaa toteuttavaa organisaatiota; alan vanhin toimija Suomessa eli taide- ja toimintakeskus Kaarisilta Nastolasta sekä Kokkolaan perustettu ITE-museon erityisstudio, joka toi verkostoon museoalan, ITE-taiteen ja yhteistyökumppaninsa Keski-Pohjanmaan Opiston aikuisoppilaitoksen osaamista.

Luovat erot -projektille perustettiin ohjausryhmä, jonka tehtävänä oli seurata ja arvioida hankkeessa tehtyjä toimenpiteitä sekä ohjata ja evästää toiminnoissa eteenpäin. Ohjausryhmän jäsenenä oli asiantuntijoita, joita käytettiin asiantuntijatehtävissä myös verkostotapaamisissa.

Luovat erot -hankeverkostoon osallistuvat organisaatiot toimivat kiinteässä yhteistyössä. Ne tukivat pilottistudion suunnittelua ja samalla saivat itselleen kehittämissideoita. Hankkeeseen sisältyi käytännön tason yhteistyötä verkoston kaikkien toimijatahojen kesken.

Vaalijalan kuntayhtymä toimi projektissa toteutuskenttänä, jolle hanke loi konkreettisen mallin tarjottavaksi asiakaskuntien käyttöön. Hyvän pohjan uudelle, kunnianhimoiselle pilotille antoivat Vaalijalassa jo aiemmin toteutetut taidetoiminnan kehittämishankkeet; kuntouttava taidetyöpaja Taidepesula sekä kerran viikossa toimivat Taidemyrsky-studiot Kuopiossa, Varkaudessa ja Mikkeliissä.

Kaarisilta ry on maamme vanhin, jo 25 vuotta kehitysvammaisten taidetoimintaa järjestänyt yhdistys. Sen toimintamuotoihin kuuluu sekä tutkintotavoitteista koulutusta ja taidetyötoimintaa että näyttelyvaihtoa ja galleriatoimintaa. Kaarisilta on alan edelläkävijä Suomessa ja kansainvälisesti arvostettu toimija.

ITE-museo on Kokkolassa K.H.Renlundin museon suojissa toimiva nykykansantaiteen museo, jonka organisoimana toteutettiin Kuopion pilottistudion kanssa samanaikainen erityistaidetyöpaja nuorille kehitysvammaisille. Kyseinen toiminta järjestettiin yhteistyössä Keski-Pohjanmaan Opiston kanssa. Taidetoiminnassa käytettiin voimavarana ITE-taiteen ilmaisullisia vaikutteita ja tekniikoita. (Tässä yhteydessä selvyiden vuoksi todettakoon, että erityistaide ei ole ITE-taidetta vaan aivan omanlaisensa taidemuoto, vaikka molemmat outsider-taidekentälle kuuluvatkin. ITE-taiteilijat ovat itseoppineita taidemaailman ulkopuolisia, kun taas erityistaiteessa korostuvat ammattimaiset, tuetut taidekäytännöt ja taidekoulutuksen merkitys.)

Hanketta hallinnoineen **Maaseudun Sivistysliiton** kulttuuritoiminnan kantaviin ajatuksiin kuuluu ”jokaikaisen oikeus luovuuteen”. Tältä pohjalta liitto on tehnyt pitkäjänteistä kulttuurityötä itseoppineiden ITE-taiteilijoiden esiin nostamiseksi ja edistänyt erityistaidetoimintaa yhteistyössä Vaalijalan kuntayhtymän kanssa. Liiton kansainväliset alan verkostot erityis- ja outsider-taiteen kentällä ovat laajat.

PILOTTISTUDIOMALLI

”Verkoston olemassaolo on ollut valtava tuki kehitettäessä studiomallia. Asetelma studion kehittämisen kannalta on ollut hedelmällinen paikka, vähän samanlainen kuin keskimmäisen lapsen sisarusarjassa: voi hyötyä vanhemmasta (Kaarisillan pitkäaikainen kokemus) ja nuoremmasta (Kokkolan studion aloittamisprosessi).” (hanketoimija)

Maaseudun Sivistysliitto on yhdessä Vaalijalan kuntayhtymän kanssa vetänyt Pohjois-Savossa vuosien ajan kehitysvammaisten taidetoiminnan hankkeita. Niiden ansiosta Vaalijalaan Pieksämäelle on juurtunut korkealaatuista kuntouttavaa taidetoimintaa. Myös Kuopioon, Mikkeliin ja Varkauteen on saatu taidetoimintaa yhdeksi päiväksi viikossa. Tämän jo olemassa olevan osaamisen pohjalta puolivuotinen Luovat erot -hanke tuotti Kuopioon taidestudiotoiminnan pilottikokeilun. Pohjois-Savon ELY-keskuksen ja Vaalijalan kuntayhtymän rahoituksella toteutettua hanketta hallinnoi Maaseudun Sivistysliitto. Hankkeen johtajana toimi MSL:n kulttuurituottaja Raija Kallioinen ja pilottistudiotoiminnan suunnittelusta vastasi taidekasvattaja Liisa Kauppinen, joka on kehittänyt Vaalijalan aiemmatkin taidetoiminnot.

Projektissa suunniteltiin kehitysvammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien taiteentekijöiden taidestudio, joka toteutettiin Kuopiossa keväällä 2013. Hankkeen myötä oli mahdollista luoda käytännöllinen taidestudion malli, joka tarjoaa työllistymisen mahdollisuuksia alueen ammattitaiteilijoille sekä ammattimaista taidetoimintaa erityisen tuen tarpeessa oleville, taidekoulutuksesta valmistuneille nuorille tai muuten lahjakkaille taiteentekijöille.

Pilotin osoitti tavan, jolla taidesisältöjä voidaan tuottaa työtoiminnan rakenteisiin. Se myös lisäsi tietoa taidetyötoiminnan käytännön järjestelyistä sekä taidetoiminnan hyvinvointia tuottavista ja syrjäytymistä estävistä vaikutuksista.

TOIMINNAN KUVAUS

Studion osallistujien hakuilmoitus julkaistiin Savon Sanomissa ja sitä levitettiin eri verkostoissa ja sosiaalisessa mediassa. Hakua tuki hankkeen ensimmäinen tiedotuskampanja. Hakuilmoitus oli suunnattu ”kuvataiteen tekemisestä kiinnostuneille nuorille” ilman tarkkaa ikärajausta. Ilmoituksessa mainittiin, että taidekoulutus katsotaan eduksi valinnassa, mutta sitä ei välttämättä edellytetty.

Valintavaiheessa kaikki hakijat haastateltiin ja heidän työnäytteensä arvioitiin. Studion työskenteleeseen osallistuvia erityistaiteilijoita pilottistudioon valittiin alun alkaen kahdeksan henkilöä. Toiminnan herättämän kiinnostuksen ja kysynnän vuoksi mukaan otettiin vuoden 2013 puolella neljä uutta osallistujaa työskentelemään muutamina tunteina viikossa. Työtoimintaan osallistui kaikkiaan 12 erityistä tukea tarvitsevaa taiteilijaa, jotka työskentelivät 1–3 päivänä viikossa henkilökohtaisen suunnitelmansa mukaisesti.

Fyysisesti pilottistudio sijoittui Kuopion keskustaan Savaksen omistamaan kiinteistöön, jossa ennuudestaan toimi yhtenä päivänä viikossa, perjantaisin, Vaalijalan Taidemyrsky-studio. Hankkeen puitteissa järjestettiin studiotyöskentelyä maanantaista torstaihin, neljänä päivänä viikossa. Lisäksi ohjelmaan kuului kolme toimintasisältöä monipuolistavaa työpajajaksoa sekä ohjaajien ja erityistaiteilijoiden tutustumisretki Kaarisillan taidekaskukseen.

"Moniammatillisen yhteistyön edut. Ei tarvitse itse osata kaikkea, vaan voi hyödyntää verkoston osaamista." (hanketoimija)

Hankkeessa korostettiin erityisesti verkostoitumisen merkitystä ja asiantuntijuuden jakamista. Hyviä käytäntöjä pyrittiin pilottistudion kehittämisessä omaksumaan niin kansallisilta yhteistyöpartnereilta kuin kansainvälisiltä esikuviltakin.

Hankkeen pilottistudion ohjaajaksi rekrytoitiin aiemmin yhteisötaiteen kentällä toiminut kuvataiteilija. Valinta tapahtui yhteistyökumppaneiden ja kuvataiteen ammattilaisten verkostoista pyydettyjen suositusten perusteella. Myös hankkeen koordinaattori Liisa Kauppinen työskenteli studiossa. Hän ohjasi erityistaiteilijoita ja toimi rekrytoidun taideohjaajan sekä työpajaohjaajien lähiesimiehenä. Pääohjaajan alkuperähditys erityistaiteeseen tapahtui Taidemyrsky-studiossa Kuopiossa. Syventyminen alan kysymyksiin jatkui kahdessa verkostotapaamisessa, joista ensimmäinen järjestettiin Vaalijalan kuntayhtymän Taidepesulassa Pieksämäellä ja toinen Nastolan Kaarisillassa. Molemmissa verkostotapaamisissa käsiteltiin erityistaiteelle keskeisiä kysymyksiä, mutta tutustuttiin myös kyseisten organisaatioiden taidetoimintaan. Paitsi uusille erityistaiteen toimijoille verkostotapaamiset olivat merkittäviä myös verkoston pitkän linjan asiantuntijoille, koska tapaamisissa heidän oli mahdollista käydä keskustelua alan nykytilanteesta ja tulevaisuuden haasteista sekä saada uusia tuoreita näkemyksiä ja ideoita oman toimintaansa kehittämiseen. Pilottistudion ohjaajat osallistuivat myöhemmin myös tutustumisretkelle Tukholmalaisiin Inuti-studioon ja taidekoulu Linneaan.

Työntekijöiden liikkuvuus tuki konkreettisesti asiantuntijaresurssien jakamista verkoston sisällä. Hanke tarjosi kehiksen, jossa toimijat saattoivat oppia toisiltaan. Joistakin suunnitelluista yhteistyömuodoista jouduttiin hankkeen lyhyen keston vuoksi luopumaan, mutta työpajamuodossa toteutetut kolme ohjaajavierailua osoittivat mallin toimivuuden. ITE-taide -sisältöiselle työpajajaksolle Pieksämäellä osallistui Taidepesulan omien erityistaiteilijoiden lisäksi taiteilijoita Varkauden ja Kuopion studioista. Taidepesulasta Pieksämäeltä vierailut ohjaaja veti pilottistudiossa videotyöpajan. Myös Keski-Pohjanmaan opisto jakoi media-alan tietämystään lähettämällä Kuopion pilottistudiolle opettajansa. Kyseisen työpajan tuloksena syntyi pieni studion kuulumisista kertova uutisfilmi, joka on katsottavissa osoitteessa: <http://www.youtube.com/watch?v=p-YJptw081I>

Jo ennestään verkoston toimijoilla oli hyvät suhteet erityis- ja outsider-taiteen eurooppalaisiin verkostoihin. Verkoston toimijat ovat tehneet tutustumismatkoja tunnettuihin studioihin ja saaneet laadukkaita esimerkkejä siitä, miten erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille tarjotaan säännöllinen mahdollisuus taiteen tekemiseen tuettuna työtoimintana. Suomalaisten Kaarisillan ja Vaalijalan Taidepesulan ohella tärkeinä esikuvina taidetoiminnan järjestämiselle toimivat Tukholmalainen Inuti-studio ja Atelier Herenplaats Rotterdamissa. Uusimpana tuttavuutena myös frankfurtilainen Goldstain-studio on tarjonnut projektin toimijoille innostavia näkymiä studiotoiminnan järjestämisestä ja erityistaiteen asemasta nykytaiteen kentällä.



Vierailulla Kaarisillassa. Paul Gustafssonin puupiirroksia. Kuva Liisa Kauppinen.



ITE-taide -sisältöinen veistotyöpaja Taidepesulassa. Kuva Minna Haveri.

TAIDETYÖTOIMINNAN PERIAATTEET

Ympäristö

"Joskus aamulla minua väsyttää, mutta ei se minua haittaa. Tänne on kiva tulla. Täällä kaikki on kivoja. Kaikki muut ja näistä ohjaajista tykkään. Minä tykkään kyllä aina tulla tänne." (erityistaiteilija)

"Ilo lähteä aina työpäivän alussa mukavaan ja luovaan yhteisöön. Eikä työhön lähtöä ole tarvinnut jännittää, eikä ole ollut kiireen pilamaan tuntua." (erityistaiteilijan läheinen)

"Taiteilija itse odotti kovasti jokaista tapaamiskertaa." (erityistaiteilijan läheinen)

Taidetyötoiminnassa on tärkeää, että kaikki työpajalaiset arvostavat toisiaan ja toistensa työskentelyä. Tällaisessa ympäristössä kehittyvän taiteilijan on turvallista toteuttaa omaa luovuuttaan ja etsiä suuntaa omalle ilmaisulleen. Erityistaiteilijoiden kohdalla on erityisen tärkeää, että kaikki tuntevat kuuluvansa joukkoon ja olevansa tervetulleita osallistumaan toimintaan. Toisaalta, myös työskentelyrauhaan on kiinnitettävä huomiota, koska taiteilijoilla saattaa olla aistiyliherkkyyttä ja keskittymisvaikeuksia, jotka estävät työskentelyn rauhattomassa ympäristössä.

Taidetyötoiminnan tiloissa onkin suotavaa kiinnittää erityistä huomiota paitsi psyykkiseen myös fyysiseen työympäristöön. Työpaja vaatii tilat, jotka ovat tarpeeksi tilavat ja valoisat taidetyöskentelyyn. Pintojen pitää olla helposti puhdistettavia, ilmanvaihdon hyvä ja vesipisteiden tekniikoihin sopivia. Keskittymisen helpottamiseksi voi olla tarpeellista, että käytössä oleva tila koostuu useista studiohuoneista, ei suuresta yhtenäisestä tilasta. Ennen kaikkea tavoitteena on virikkeellinen ympäristö, joka sekä fyysisenä että psyykkisenä tilana tukee yhteisöllisyyttä, mutta antaa mahdollisuuden omaan rauhaan.

Työskentely

"Aina innostun. Koko päivä menee niin. Tekee vaan. Sitten väsyttää ja on iloinen, kun sain tehtyä." (erityistaiteilija)

Taidetyöskentelyn tulee olla kokopäiväistä, pitkäjänteistä ja tarpeeksi usein toistuvaa, sillä taiteilijuus ei synny ilman aikaa, omistautumista ja intensiteettiä.

Käytettävien materiaalien ja välineiden tulee olla taiteilijalaatua, jotta työskentelyn tuloksena syntyy taideteoksia. Taitojen harjoittelu on asia erikseen. Vesiliukoiset ja nopeasti kuivuvat maalit ovat käytännöllisiä niin nopean työskentelytavan kuin säilytyksenkin kannalta. Työskentelyssä voidaan kuitenkin taiteilijan ilmaisuun sopivalla tavalla suosia myös kokeellisia, nykyaikaisia tai käsityöilmaisuuksiin viittaavia työskentelytapoja ja materiaaleja. Laatu ei perustu valittuihin tekniikoihin vaan omaan taiteelliseen ilmaisuun.

Ohjaus

”Paras on oppii uutta. Joka kerta täällä. Ammattitaiteilija voi neuvoa, jos ei osaa. Se on minulle paras.” (erityistaiteilija)

”Oli mielenkiintoista päästä tekemään elokuvia ja saada uusia ideoita omaan tekemiseen ja saada ammattitaitoista ohjausta” (erityistaiteilija)

Taidetyötoiminnassa erityistaiteilijoiden ohjaus perustuu kollegiaaliseen suhteeseen. Studiotoiminnan ohjaajien valinnassa on käytävä harkintaa. Aiemmasta opetuskokemuksesta huolimattakin erityistaideohjaus asettaa erityishaasteita. Ohjaajien tulee omaksua lähestymistapa, jonka mukaan erityistaiteilijaa tulee ohjata yksilöllisesti, mutta kahlitsematta liikaa hänen omaperäistä ilmaisutapaansa ja luovuuttaan. Erityistaidetoiminnassa haasteena on löytää ohjaustapa, joka kannustaa jokaista löytämään omat vahvuutensa ja ilmaisutapansa, ilman että ohjaaja itse tuo mukaan liikaa omia käsityksiään oikeaoppisesta toteutustavasta ja lopputuloksesta. Erityistaiteilijoille tulee antaa mahdollisuus tehdä taidetta ja kehittyä taiteilijana omalla tavallaan, omista tarpeistaan, havainnoistaan ja tulkinnoistaan käsin, eikä ulkopuolisten taidekäsitysten määräämistä lähtökohdista. Näin varmistetaan paitsi yksilöä kunnioittava työskentelyilmapiiri myös syntyvien teosten taiteellinen kiinnostavuus.

On syytä muistaa, ettei visuaalisesti lahjakaskaan kehitysvammainen tai muu erityistuen tarvitsija ole yleensä valmis taiteilijana ilman jonkinlaista taidekoulutusta. Mikäli taidetyötoiminnan aloittavalla henkilöllä ei ennestään ole taideopintoja, voidaan työskentelyssä keskittyä aluksi kuvanteon perustaitoihin ja -tekniikoihin. Tässä vaiheessa painottuu ohjaajan pedagoginen osaaminen. Vasta kun perusta työskentelylle on halussa, voidaan kehittää yksilöllistä tyyliä. Silloin yksilöllinen ja syventyvä ohjaus on tärkeää. Taiteilijatason saavuttaneet erityistaiteilijat toimivat studiossa pitkälle itseohjautuvasti. Tällöin taidestudion roolina on tarjota puitteet taidetyöskentelyn jatkuvuudelle sekä organisoida näyttelytoimintaa ja muita tukitoimia ammattimaiselle taiteilijuudelle. Taiteilijan ammattiin liittyy myös taidealan tiedollisten valmiuksien hankkiminen, joten toimintaan on hyvä sisällyttää myös taiteentarkastelutuokioita sekä käyntejä museoissa ja näyttelyissä.



Kuopion pilottistudion ohjaaja Johanna Rossi keskustelemassa Riikka Vääntisen teoksista. Kuva Kuopion pilottistudio /Liisa Kauppinen.

JULKISUUS

”Olemme saaneet myönteistä julkisuutta” (hanketoimija)

Alusta saakka Luovat erot -hankkeessa kiinnitettiin huomiota julkisuuteen ja tiedotukseen, koska ne mahdollistavat tiedon levittämisen lisäksi myös vaikuttamisen vallitsevaan mielipiteeseen.

Tiedotustoimintaa tehtiin aktiivisesti lehdistötiedottein, sähköisillä viestintäkanavilla ja antamalla haastatteluja. Hanke pyrki tukemaan verkoston kaikkien toimijatahojen näkyvyyttä julkisuudessa. Kaarisillan toimintaa esiteltiin Helsingin Sanomien näyttävässä kokosivun artikkelissa, johon ainakin osittain Luovat erot -hankkeen tiedotus oli antanut lähtökohtia. Hankkeen raportoi ja kirjoitti laajan artikkelin erityistaiteesta tuoden esille Luovat erot -hankkeen verkoston toimijoita. Artikkelilla tavoiteltiin taidemaailman toimijoita, joten se julkaistiin valtakunnallisessa visuaalisten taiteiden ilmiötä käsittelevässä ½-lehdessä.

Erityisesti Savon alueen lehdistö ja YLE: aluetoimitus seurasivat Kuopion studion toimintaa ja takasivat sille julkisuutta. Myös ITE-museon erityistaidestudio Kokkolassa sai paljon mediahuomiota Keski-Pohjanmaalla. Koko hankkeen ajan MSL:n nettisivuilla ja ITEnetissä tuotiin hanketta esille ja koottiin sivustoille linkityksiä mediaan. Hankkeen päätösvaiheessa annettiin kokoava tiedote, joka summasi yhteen kokemuksia ja verkoston kautta auenneita näyttelytoiminnan mahdollisuuksia.

Kokkolan museotoimen kesänäyttely 2013 kokosi kuratoituun näyttelyyn erityistaidetta Ruotsista ja Suomesta. Tähän K.H. Renlundin museon In View -näyttelyyn osallistuivat kaikki Luovat erot -hankkeen yhteistyöstudiot. Näyttelyn avajaisten yhteydessä studiot ja hanke saivat runsaasti huomiota. Luovat erot -hankkeen tulosten tiedotuskampanja tietoisesti ajoitettiin Kokkolan näyttelyn yhteyteen, mikä tehosti näkyvyyttä, sillä näyttelyn pohjalta tehtiin useita erityistaidetta ja taidetyötoimintaa käsitelleitä haastatteluja ja uutisjuttuja sanomalehtiin ja radioon.

Katso poimintoja hankkeen mediaseurannasta: Liite 2.



Samps Raatikaisen työskentelyä. Kuva Kuopion pilottistudio /Liisa Kauppinen.

3. OSALLISTUJIEN KOKEMUKSIA PILOTTIJAKSOLTA

SEURANNAN TOTEUTTAMINEN

"Työ on ehdottomasti tärkeää ja vaikuttavaa. Yhteiskunnan pitäisi tukea taidestudiotoimintaa! Taidestudiotoiminnan pitäisi olla pysyvää." (Erytistaiteilijan läheinen)

"Tosi hyvä juttu! Parasta, mitä on tapahtunut koskaan. Harmi että loppuu." (Erytistaiteilijan läheinen)

Taiteilijoiden kokemuksia pilottistudiojaksolta selvitettiin loppuhaastattelujen avulla sekä erityistaitelijoiden läheisille suunnatun lomakekyselyn avulla. Sekä avoimia että strukturoituja kysymyksiä sisältäneeseen lomakehaastatteluun osallistuivat 11 erityistaiteilijan läheiset. Lisäksi seitsemää taiteilijaa ja kolmen taiteilijan läheisiä haastateltiin studiojakson lopuksi.

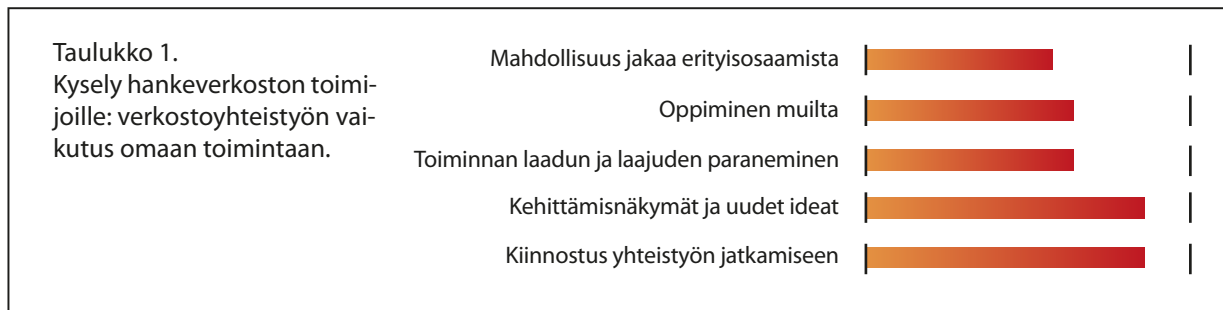
Myös toimijaverkoston näkemyksiä Luovat erot -hankkeesta kysyttiin lomakekyselyllä. Toimijoille suunnattu lomake sisälsi arviointikysymyksiä, joilla pyrittiin selvittämään verkostoitumisen ja yhteistoiminnan vaikutusta organisaatioiden toimintaan. Lisäksi lomakkeessa toivottiin avoimia sanallisia perusteluja arvioinneille.

Yksityiskohtaiset taulukkokokoosteet monivalintakyselyiden tuloksista ovat tämän raportin lopussa: Liite 1.

VERKOSTOITUMISEN EDUT

"Yhteistyö antaa voimia ja innostusta. Ideoita syntyy kanssakäymisen myötä, vain mielikuvitus on rajana" (hanketoimija)

Hankejakson loputtua verkoston toimijoille lähetettiin kysely, jossa heiltä kysyttiin kokemuksia yhteistyöstä. Pääsääntöisesti palaute oli erittäin positiivista. Verkosto oli selvästi onnistunut luomaan pohjan asiantuntijatiedon jakamiselle. Kysely osoitti että ne vastaajat, jotka kokivat omaavansa alan erityisosaamista olivat päässeet jakamaan sitä muille toimijoille. Suurin osa koki vastavuoroisesti myös oppineensa paljon. Yleisesti toimijat kokivat yhteistyön parantaneen oman toimintansa laajuutta, laatua ja varsinkin kehittämisnäkymiä. Onnistuneen yhteistoiminnan tuloksena osallistujatahot ilmaisivat halukkuutensa toiminnan jatkamiseen Luovat erot -verkostossa.



Liite 1a

TAIDETYÖTOIMINNAN VAIKUTTAVUUS

”Ihania ihmisiä ja yhteistyö on sujunut loistavasti. Ehkä jatkossa arasta naisesta saadaan enemmän osallistumalla oikein hieno taiteilija.” (erityistaiteilijan läheinen)

Luovat erot -hankkeen toisessa verkostotapaamisessa yhtenä pääkysymyksenä oli taidetoiminnan vaikutusten arviointi. Vaikuttavuutta pohdittaessa esille nousi kaksi ilmeistä taidetyötoiminnan vaikutusta: taiteellinen kehittyminen ja hyvinvoinnin lisääntyminen.

TAITEILIJAN AMMATILLINEN KEHITYS

”Ensinnä haluttaisiin kiittää taidestudion opettajia, niin lämminsydämisistä ihmisiä ei varmaan joka opinahjoon riitä. Olivat ammattitaitoisia ja kannustavia. Jokaisella taiteilijalla oma tyylinsä jota opettajat tukivat, eivät olleet muuttamassa kenenkään tyyliä vaan neuvoivat erilaisia tekniikoita. Paikka erittäin sopiva, koska siinä oli useita työskentelytiloja.” (erityistaiteilijan läheinen)

”Dokumentointia olisi lisättävä” (hanketoimija)

Taidetoiminnan vaikutuksia käsitelleessä verkostotapaamisessa taiteilijan ammatillisen kehityksen havainnoinnin välineeksi ehdotettiin prosessiportfolioita, jossa järjestelmällisellä ja harkinnanvaraisella otannalla luodaan taiteilijakohtaiset työkansiot, joita täydennetään ohjaajien huomioilla työprosessista sekä erityistaiteilijan itsearvioinnilla. Tällaisen portfolion kokoaminen tukisi erityistaiteilijoiden ammattimaisuutta ja samalla syntyisi käyttökelpoinen työnäytekansio sekä mahdollisesti arkistomateriaalia tutkimuskäyttöön. Portfolion tavoitteena on persoonallisen ja ammatillisen kehityksen ja oppimisen tukeminen ja havainnoiminen. Portfolioon pitäisi dokumentoida myös ammatti-identiteetin kannalta merkittävät näyttelyt, vierailut, lehtiartikkelit ja muut vastaavat.

Systemaattisen portfolion luominen vaatii erityistä paneutumista ja lisäresursseja ohjaavilta taiteilijoilta, joten sitä ei ymmärrettävästi ole kaikissa tapauksissa mahdollista toteuttaa. Pilottistudiossa kuitenkin lyhyestä toimiajasta huolimatta suoritettiin taiteilijoille alku- ja loppuhaastattelut ja heidän studiossa syntyneet teoksensa kuvattiin ja taltioitiin studion arkistoon, joten kaikki taiteilijan ammatillista kehittymistä tukevan portfolion koostamista varten tarvittava aineisto saatiin taltioitua. Tällä arkistomateriaalilla voi olla myöhemmin myös tutkimuksellista käyttöä, kun halutaan tarkastella taide-työtoiminnan vaikutuksia.



Tiia Kurki luonnostelemassa. Kuva Kuopion pilottistudio /Liisa Kauppinen.



Marko Tiihonen maalauksensa parissa. Kuva Kuopion pilottistudio /Liisa Kauppinen.

HYVINVOINTIA TAIDETOIMINNASTA

”On saanut tehdä sitä, mihin on koulutus ja mitä haluaa tehdä. Toiminta on tuonut päiviin kaivattua tekemistä ja sosiaalista toimintaa. Tämä antaa mahdollisuuden kehittyä taidoissa ja nostaa itsetuntoa. Myös taiteellinen kehittyminen on hyvä asia. Toiminta kokonaisuutena antaa mahdollisuuden kokea osallisuutta yhteiskuntaan ja kehittää koulutuksessa saatuja taitoja. Integroituminen yhteiskuntaan edistää iloa ja uskoa elämään.” (erityistaiteilijan läheinen)

”Työskentely on innostanut ja vapauttanut myös kokonaisuudessaan elämänhallintaa, antanut rohkeutta ja itseluottamusta arkikanssakäymiseen ja itsestä huolehtimiseen. Uskallus mennä kaupungille asioille ja puistoon luonnostelevaan tulevia töitä.” (erityistaiteilijan läheinen)

Monet viimeaikaiset hankkeet, selvitykset ja tutkimukset Suomessa ja ulkomailla ovat todenneet ja todistaneet taiteen ja hyvinvoinnin välisen suhteen. Hyvinvointiin taidetyötoiminnassa vaikuttaa erityisesti taiteeseen liittyvä itseilmaisun mahdollisuus ja kommunikointi. Tärkeää on myös yhteisöön kuuluminen ja laajemmin merkityksellisyyden kokeminen osana yhteiskuntaa.

Hyvinvoinnin ulottuvuuksia taidetyötoiminnassa:

Toimintakyky

- ajattelu
- oppiminen
- muisti
- kommunikointi
- motoriset kyvyt

Elämän hallinta

- sisäinen hallinta: tunteet, ymmärrys
- ulkoinen hallinta: pärjääminen
- onnellisuus: tyytyväisyys, hyvä olo, ilo, rauha

Minäkäsitys

- yksilöllisyys
- itsetunto
- itseluottamus
- omanarvontuntu
- taiteilijuus: omat taidot

Sivistyminen

- oman potentiaalin tunnistaminen ja sen täyttäminen

Osallisuus

- osallistuminen ja osallisuus omaan elämään ja yhteiskuntaan
- yhteisöllisyys

Taideilmaisun merkitys korostuu entisestään, mikäli henkilön sanalliset vuorovaikutustaidot ovat kovin rajalliset. Taide voi aivan konkreettisella tavalla tarjota väylän tunteiden ja ajatusten esittämiseksi ja edistää siten vuorovaikutusta. Uusien taitojen oppiminen on itsetunnon merkityksellistä. Paitsi henkistä hyvinvointia, taidetoiminta voi olla myös motoriikkaa tukevaa ja kuntouttavaa toimintaa. Näistä ulottuvuuksista huolimatta taidetyötoimintaa ei saa sekoittaa taideterapiaan. Se on nähtävä ammatteisena taiteen tekemisestä, jolla voi olla terapeuttisia vaikutuksia.

Taiteen tekeminen usein vahvistaa jo olemassa olevaa käsitystä itsestä, mutta se voi myös käynnistää muutoksen ja jopa muuttaa tätä käsitystä. Läheisten mukaan taidetyö oli erityisesti lisännyt erityistaiteilijoiden itseilmaisun rohkeutta, taitoja ja omanarvontuntoa. Vaikka useasti taiteen tekemisen terapeuttisten vaikutusten katsotaan sisältyvän nimenomaan taiteen tekemiseen tunnetyönä, joka joko vahvistaa omia tunteita tai purkaa niitä, läheiset eivät katsoneet taidetyötoiminnan erityisesti edistyneen tunteiden käsittelyä.

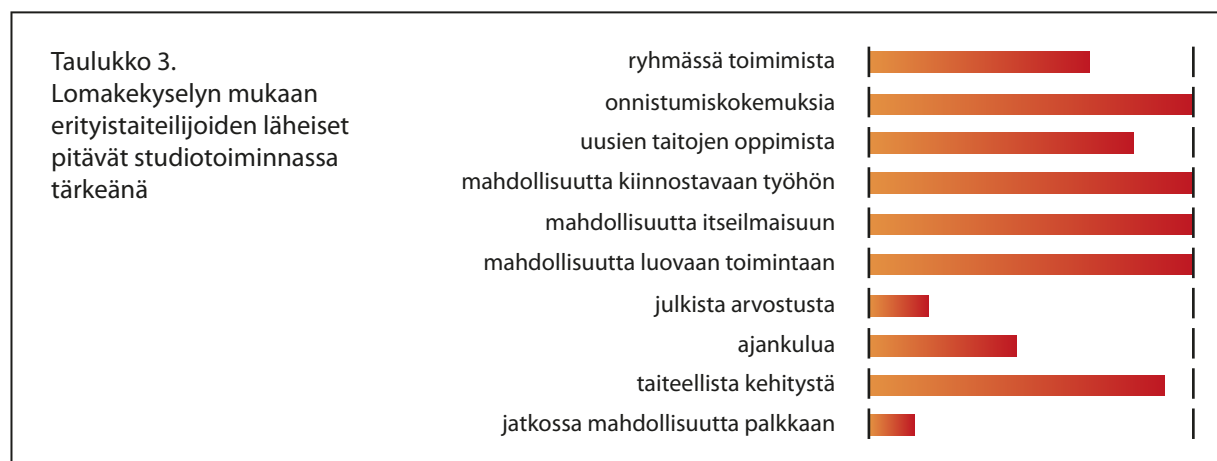
Pohdittaessa taiteen vaikuttavuutta pilottistudiossa täytyy kuitenkin muistaa, että suurin osa osallistujia oli kokeneita taiteen tekijöitä, jotka olivat ennestään osallisena taidetoiminnan hyvinvointivaikutuksista. Vasta taiteen parissa aloittaneilla muutokset ovat oletettavasti suurempia.



Liite 1b

Taidetyötoiminnassa lähtökohtana ovat erityistaiteilijan yksilölliset kyvyt ja henkilökohtainen ilmaisu-tarve. Työ perustuu taiteilijan itseymmärrykselle ja itseohjautuvuudelle, vaikka hän saakin tarvitsemaansa tukea ja ohjausta. Tavoitteena on, että työpajassa erityistaiteilija ohjauksen tukemana löytää oman ilmaisutapansa ja voi edelleen kehittää sitä ammattitaiteilijakollegansa opastuksessa. Taidetoiminnassa erityistä tukea tarvitsevalle henkilöllä on mahdollisuus tehdä valintoja ja määrätä omaa toimintaansa, toisin kuin monella muulla elämän alueella.

Kaikki lomakekyselyyn vastanneet erityistaiteilijoiden läheiset pitivät erityisen tärkeänä onnistumiskokemuksia, mahdollisuutta kiinnostavaan työhön, itseilmaisuun ja luovaan toimintaan. Sen sijaan julkista arvostusta ja mahdollisuutta palkkaan ei yllättäen pidetty kovinkaan tärkeänä. Henkistä hyvinvointia edistävät sisällöt koettiin selkeästi merkittävämmäksi.



Liite 1c

Läheisten haastatteluissa nousi voimakkaasti esille tyytyväisyys siihen, että taidetyötoiminnassa nuoret oli käsitetty ja kohdattu yksilöinä. Jokaisen edistymistä oli pyritty tukemaan hänen yksilöllistä lähtökohdistaan, taiteilijan omia tarpeita ja tahtoa kunnioittaen. Sekä lomakekyselyissä että avoimissa haastatteluissa ohjaajat saivat erityistä kiitosta siitä, että he olivat pystyneet luomaan työpajaan hyväksyvän ja turvallisen työskentelyilmapiirin. Se, että erityistaiteilijat tulivat mielellään työpajaan, eivätkä pelänneet ja jännittäneet edeltä työpäivää, mainittiin melkein jokaisessa palautteessa. Turvallisuuden tunne ja hyväksyvä ilmapiiri eivät ilmeisesti ole itsestään selvyiksiä erityistä tukea tarvitsevan nuoren elämässä, koska asia näin voimakkaasti nousi palautteissa esille.

Kiitosta sai myös se, että ohjaajat olivat keskittyneet taitoihin, mahdollisuuksiin, vahvuuksiin ja lahjakkuuteen, eivätkä kaikkiin mahdollisiin esteisiin ja rajoitteisiin, joista nuoret ja heidän omaisensa kokivat olevansa hyvin tietoisia ilman jatkuvaa ympäristön taholta tulevaa muistuttamista.

Taiteen äärellä syntyi paljon luontevaa keskustelua ja vuorovaikutusta. Loppuhaastatteluissa erityistaiteilijat kertoivatkin tulevansa kaipaamaan paitsi taiteen tekemistä, myös koko yhteisöä.

Nuoret erityistaiteilijat olivat loppuhaastatteluissa yksimielisiä siitä, että kaikkein tärkeinä taidetyötoiminnassa oli se, että he saivat oppia, ohjausta ja mahdollisuuden kehittyä. Taidekoulutus ei selvästikään vähennä erityistaiteilijan tarvetta oppimiseen. Se antaa pohjan elinikäiselle oppimiselle ja kehitymiselle taiteessa.



Päivi Votkin työnsä ääressä. Kuva Minna Haveri.

4. TULEVAISUUDEN NÄKymiÄ

”Taidestudiomallin levittäytyminen ympäri Suomea olisi erinomainen asia, koska valmistuvat opiskelijamme tarvitsevat tukea ja työskentelymahdollisuuksia palatessaan kotiseuduilleen.” (hanketoimija)

”Pysyväksi toiminnaksi pitäisi saada. Samoin, mahdollisuuksien mukaan, toiminta jokapäiväiseksi, joskin vähempikin on parempi kuin ei mitään.” (erityistaiteilijan läheinen)

Työ ei ole itseisarvo. Työllä on arvoa silloin, kun siitä on hyötyä taloudellisesti tai henkisesti. Olisi tärkeää huomata minkälaiset edellytykset erityistaiteilijoiden sosiokulttuuriselle ja yhteiskunnalliselle osallisuudelle ja hyvinvoinnin vahvistumiselle aukeavat taidetoiminnan kautta. Monissa kunnissa vaikuttaa olevan asenteellista haluttomuutta työtoiminnan uusien mahdollisuuksien selvittämiseen ja tarjonnan kehittämiseen. Taidetyötoiminta nähdään lisäkustannusten aiheuttajana ilman että tälle olisi laskennallisia perusteita. On kuitenkin mahdollista, että taidetyötoiminnan kuntouttavat ja terapeuttiset ulottuvuudet vähentäisivät pitkällä aikavälillä muun yhteiskunnan järjestämisen tuen tarvetta, ja aiheuttaisivat näin säästöjä sosiaalisektorin menoihin.

Kunnilla on lakisääteiset velvollisuudet tuottaa työ- ja päivätoimintoja erityistä tukea tarvitseville henkilöille heidän yksilöllisiä tarpeitaan kunnioittaen. Myös nuorisotakuu asettaa kunnille velvoitteet tuottaa sen piiriin kuuluville työskentelyn mahdollisuuksia. Erityistä tukea tarvitsevien ja heidän läheistensä pitäisikin entistä ponnekkaammin vaatia lain heille suomaa yksilöllisiä palvelutarpeiden kartoituksia ja näiden pohjalta räätälöityjä sisältöratkaisuja.

Taidetyötoiminnan avulla voidaan tehokkaasti edistää osallisuutta yhteiskunnassa. Taiteen viehätys on aina perustunut siihen, että se avaa yleisölleen uusia maailmoja ja näkymiä todellisuuteen. Erityistaide todella voi antaa äänen syrjäytymisuhan alaisille nuorille ja samalla tarjota kuvalliseen kulttuuriimme arvokkaan ja mielenkiintoisen ulottuvuuden. Kansainvälisten kokemusten valossa näyttää, että erityistaide voi tarjota todellisia ja merkittäviä ansaintamahdollisuuksia taiteellisesti lahjakkaille kehitysvammaisille ja muille erityistä tukea tarvitseville ryhmille.

Kuopion pilottistudio osoitti, mikä piilevä resurssi sisältyy myös erityistaiteilijoiden lähipiiriin. Heidän sekä muiden lähiympäristön asukkaiden auttamishalua voitaisiin käyttää avuksi työpajatoiminnan järjestämisessä. Maailmalla monissa studioissa käytetään käytännön tukitoimiin vapaaehtoisia avustajia. Maassamme esimerkiksi monet eläkeläiset tuntevat syrjäytyvänsä yhteiskunnasta vaikka toimintahalua ja -tarmoa vielä olisi. Erityistaidestudiosta voisi muodostua yhteisöllisesti merkittävä paikka erilaisten ihmisten kohtaamiselle. Myös vammaispalvelulain ulkopuolelle jääviä, mutta syrjäytymisuhan alaisia nuoria voitaisiin palkata työharjoittelujaksolle erityistaidestudioihin. Kun osa käytännön toimista kanavoitaisiin avustajille, jäisi taideohjaajalle enemmän aikaa keskittyä varsinaiseen tehtäväänsä taideilmaisun tukijana.

”Kaarisilta on suomalaisittain ainutlaatuinen alan toimija ja kansainvälistä kärkeä. Yhteistyö heidän kanssaan olisi jatkossakin opettavaista, ja verkoston kautta he voisivat toimia muiden sparraajina ja kehittäjinä. Olisi kuitenkin kiinnostavaa löytää myös Kaarisillalle hyödynsaamisen tavoitteita, joissa kumppaneina toimien voisimme jälleen oppia uutta.” (hanketoimija)

Taidetyötoiminta on kustannustehokas ja hyvinvointivaikutustensa vuoksi monia etuja omaava vaihtoehto muun työtoiminnan rinnalle. Sen aloittaminen ei vaadi kalliita investointeja. Suositamme kuitenkin, että kun toimintamuoto juurrutetaan kuntien palvelurakenteisiin, sen erityisluonne tunnistetaan, ja ohjaajille järjestetään hankkeen esimerkin mukaisesti valmennusta ja mahdollisuuksia vertaistuen hankkimiseen kokeneimpien erityistaide-toimijoiden parissa. Toiveena olisi, että erityistaiteen asiantuntijaorganisaatioissa, esimerkiksi Kaarisillassa, voitaisiin tulevaisuudessa erityistaiteilijoiden opetuksen ohella järjestää kuva-taiteilijoita ja taidekasvattajia pätevoittävää lisäkoulutusta erityistaideohjaajille.

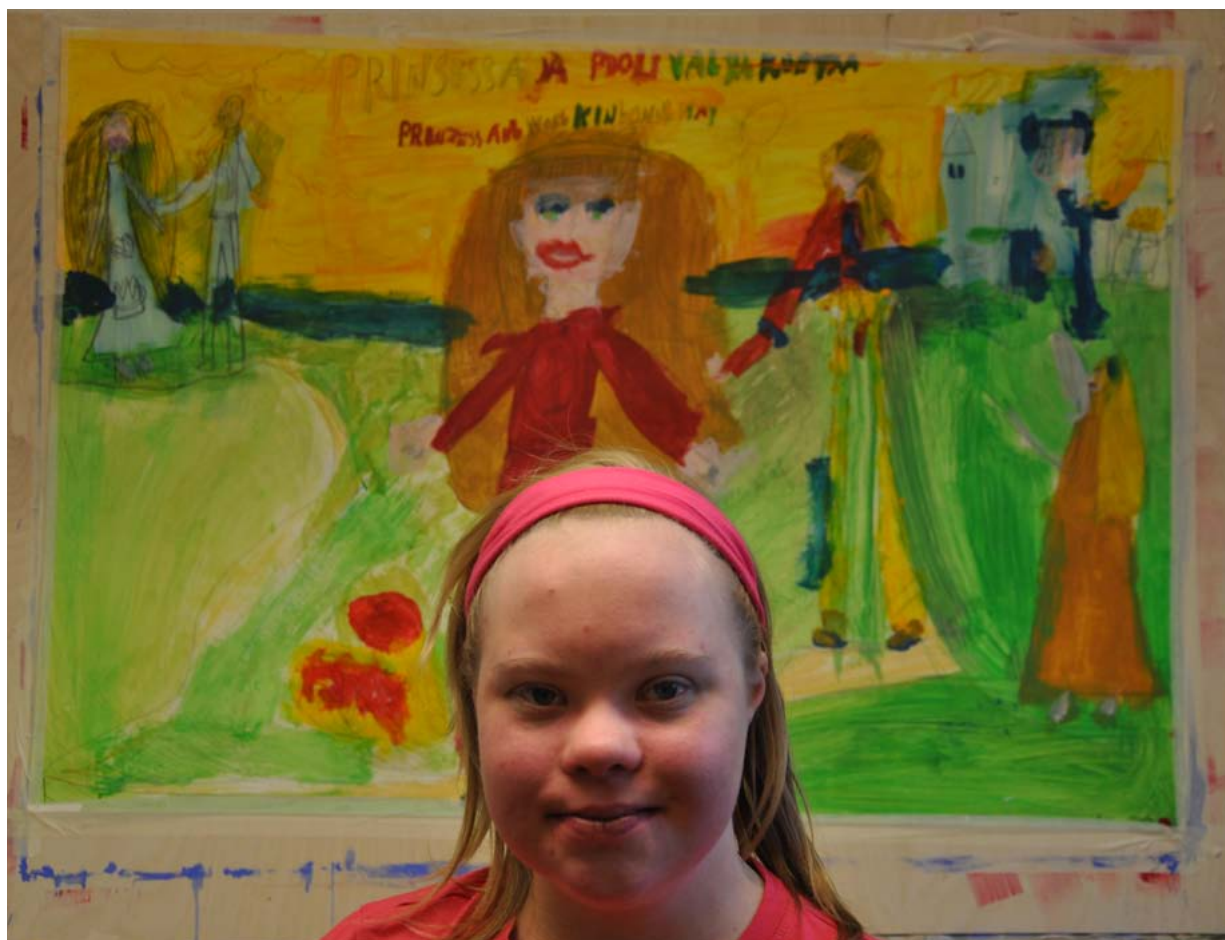
Taidetoimijoiden kasvavasta kiinnostuksesta erityistaidetta kohtaan kertoo, että ensi lukuvuonna Aalto-yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmassa järjestetään ensi kertaa kurssi erityistaidekasvatuksesta. Toinen kurssin opettajista on työskennellyt Luovat erot -verkostossa työpajaohjaajana ja tämän raportin kirjoittajana, joten verkostossa syntynyt alan tietämys tulee sitäkin kautta välittymään eteenpäin.

LOPUKSI – TARVITAAN VAIN TAHTOA

Luovat erot -hankkeen kokemusten pohjalta suosittelemme lämpimästi taidetyötoiminnan mallin soveltamista ja käyttöä kuntien palvelutuotannossa. Hankkeemme päätelmänä on, että taiteellisesti lahjakkaille, taidetoiminnasta motivoituneille erityistaiteilijoille on kohtuullisin kustannuksin tuotettavissa taidesisältöisiä työtoiminnan muotoja. Taidetyötoiminta myös tuottaa työllistymisen mahdollisuuksia ohjaaville ammattitaiteilijoille. Niin ikään sen yhteyteen voi työllistää avustavia henkilöitä tukipalveluihin. Myös yhteisöllisyyttä luovalle vapaaehtoistoiminnalle löytyy tilaa studion tukitoiminnoissa. Taidetyötoiminnan studiot voisivat ehkä toimia palveluntarjoajina myös avohuollon yksiköihin, vanhushuoltoon, nuorisotyöhön sekä muihin vastaaviin.

Pilotista saamamme palautteen valossa näyttää vahvasti siltä, että taidetyö oleellisesti parantaa siihen osallistuvien elämän laatua ja hyvinvointia. Pilottistudioon osallistuneiden hanketoimijoiden, erityistaiteilijoiden ja heidän läheistensä yhteinen ja yksimielinen näkemys on, että taidetyötoiminta tulisi vakiinnuttaa pysyväksi käytännöksi.

Toteuttamamme pilottistudio osoittaa, että taide on mahdollista tuoda ja vakiinnuttaa työtoiminnan rakenteisiin. Nyt tarvitaan enää vain oikea tahtotila.



Enni Kaasinen ja maalaus *Prinsessa ja puoli valtakuntaa*. Kuva Kuopion pilottistudio /Liisa Kauppinen.

LÄHTEET

Kirjallisuus

- **Kairi, T. ym. (2010)**
Työtoiminnan käytäntö ja kokemus – Kriittisiä arvioita kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille järjestettävästä työtoiminnasta. Kehitysvammaliiton selvityksiä 6.
http://verneri.net/yleis/fileadmin/tiedostot/kuvat/tietopankki/tyota_tekijoille/kehitysvammaliiton_selvityksia_6.pdf
- **Hyvärinen, M. ym. (2002)**
Työ- ja toimintakeskukset tänään. Kehitysvammaliitto ry.
- **Siivonen, K. ym. (2011)**
ILOA JA VOIMAA ELÄMÄÄN – Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 44.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog/myrsky2011>
- **Pajunen, T. ym. (2008)**
Työllä osallisuutta? Yhteisvastuu 2008 -hankkeiden loppuraportti.
http://www.kvtl.fi/media/Tyo/tyolla_osallisuutta_loppuraportti_netti.pdf
- **Liikanen, H-L. (2010)**
Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf?lang=fi>

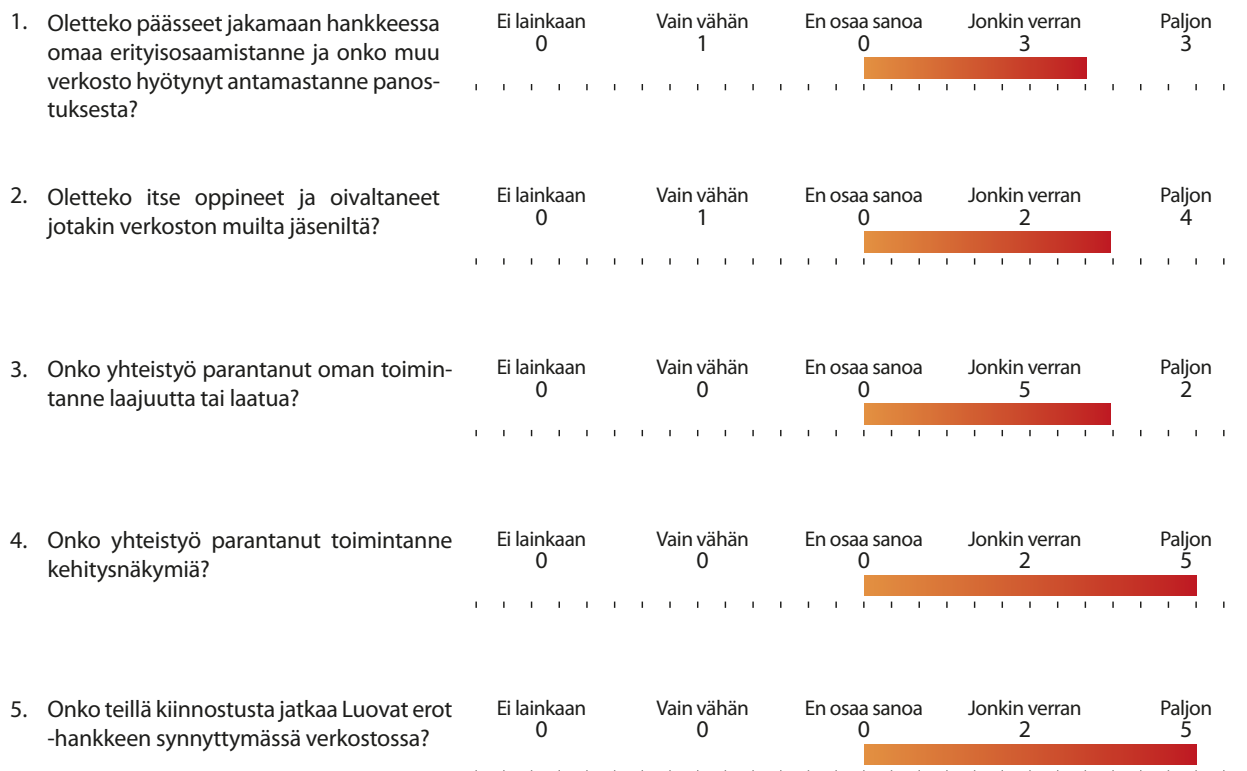
Linkkejä

Luovat erot -hankekuvaus: <https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projekti.php?projekтикoodi=S12139>
Maaseudun Sivistysliitto / Luovat erot -hanke: www.msl.fi/index.php?pid=3&cid=131
Vaalijalan kuntayhtymän Taidepesula: www.taidepesula.fi
Taide- ja toimintakeskus Kaarisilta: www.kaarisilta.fi
ITE-museo: www.kokkola.fi/kulttuuri/museot/ite
Keski-Pohjanmaan Opisto: <http://www.kpedu.fi>
Atelje Inuti: www.inuti.se
Atelier Herenplaats: www.herenplaats.nl
Atelier Goldstein: www.atelier-goldstein.de
Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry: <http://kettuki.fi>

Liite1a. Kysely hankeverkoston toimijoille: Verkostoyhteistyön vaikutus omaan toimintaan.

Vastausten lukumäärä on merkitty arviointivaihtoehtojen alle. Yhteensä kyselyyn vastasi 7 toimijaa neljästä eri yhteistyötahosta. Pylväs kuvastaa väittämän paikansa pitävyyttä.

Väittämien arviointiasteikko
 -2 = ei lainkaan
 -1 = vain vähän
 0 = en osaa sanoa
 1 = jonkin verran
 2 = paljon



Liite 1b. Erityistaiteilijoiden läheisille suoritetun lomakekyselyn tulokset

Vastausten lukumäärä on merkitty arviointivaihtoehtojen alle. Pylväs kuvastaa väittämän paikkansa pitävyyttä.

Väittämien arviointiasteikko

-2 = ei lainkaan

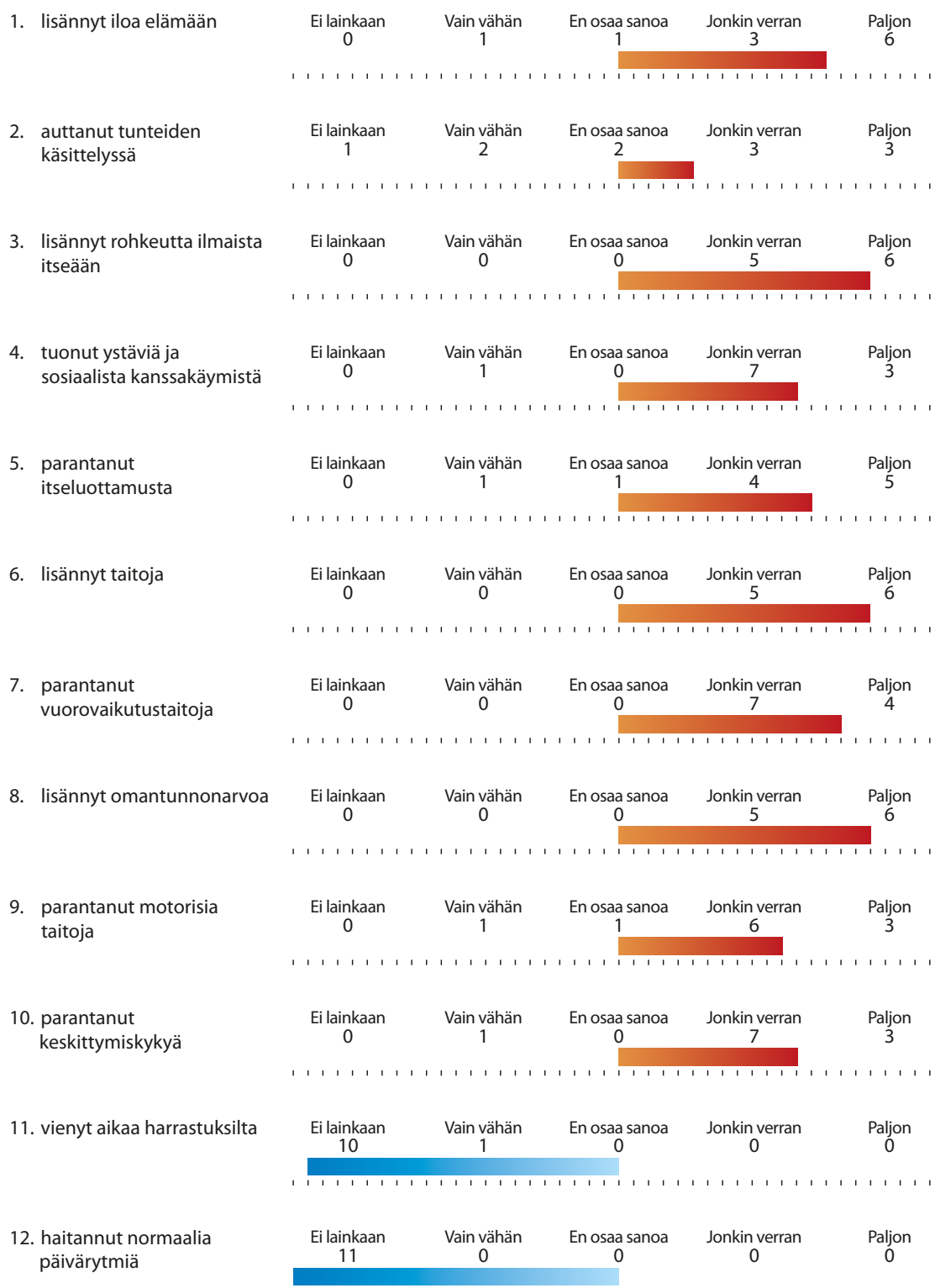
-1 = vain vähän

0 = en osaa sanoa

1 = jonkin verran

2 = paljon

Onko taidestudiot toiminta mielestänne

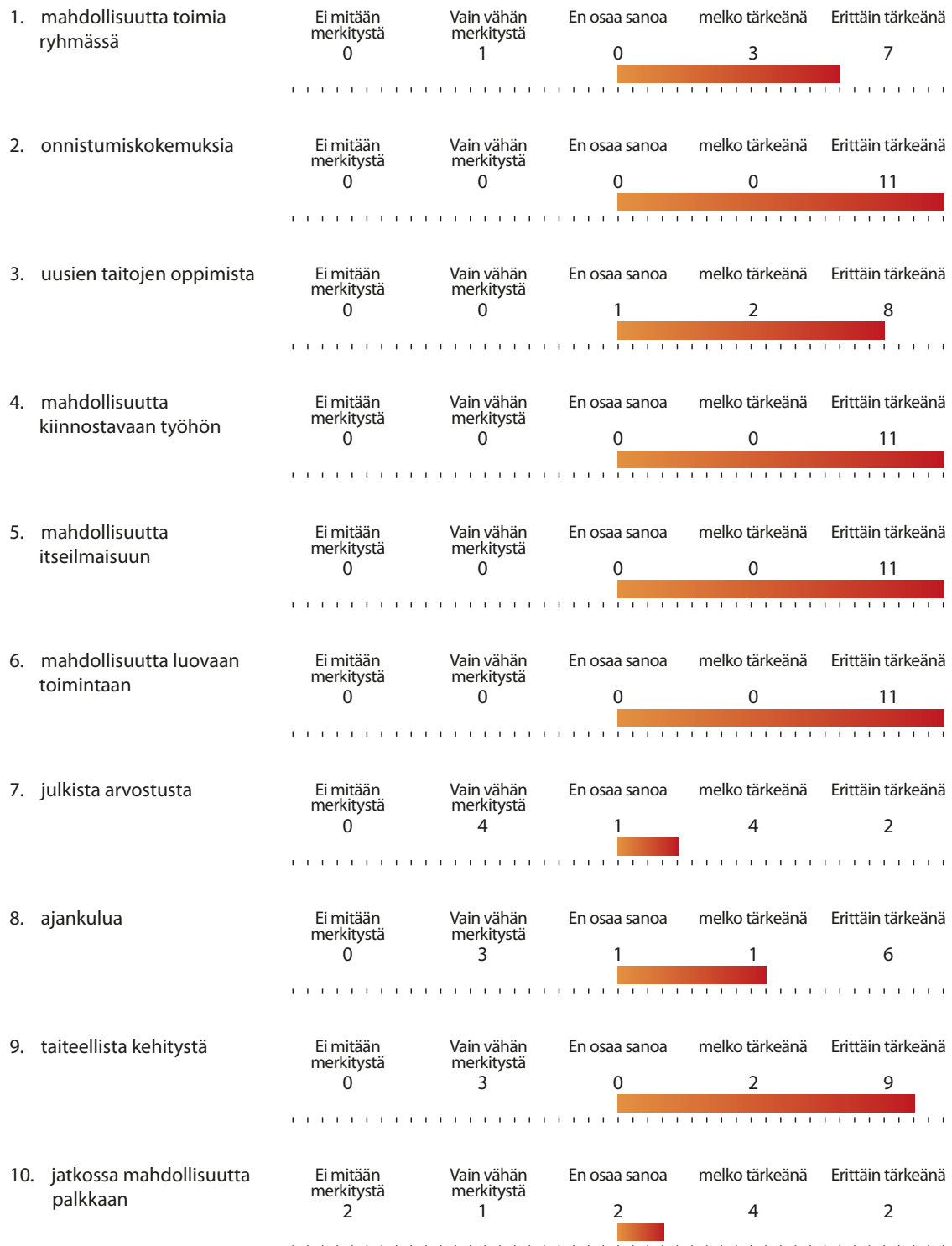


Liite1c. Erityistaiteilijoiden läheisille suoritettuna lomakekyselyn tulokset

Vastausten lukumäärä on merkitty arviointivaihtoehtojen alle. Pylväs kuvastaa taidetoiminnan eri sisältöjen merkitystä.

Väittämien arviointiasteikko
 -2 = ei mitään merkitystä
 -1 = vain vähän merkitystä
 0 = en osaa sanoa
 1 = melko tärkeänä
 2 = erittäin tärkeänä

Kun ajattelette taidestudiotoimintaa, kuinka tärkeänä pidätte



RAITILLA

Taidepesula ITE-taiteen hengessä

Jari Asikainen



Aulikki Holopainen (vas.) ja Paula Kaivoselkä laittavat väriä veistostensa pintaan.

Jari Asikainen

VAALIJALAN Taidepesulas-
sa paitsikin tällä viikolla töi-
tä ITE-taiteen eli nykykansan-
taiteen hengessä. Viiden hengen
taiteilijaryhmä sai ensin pereh-
dytystä ITE-taiteeseen ja lähti
sen jälkeen työstämään omia teo-
ksiaan.

Lähtökohtana olivat kaksiulot-
teiset luonnokset, joiden pohjal-
ta alettiin rakentaa kolmiulottei-
sia teoksia alkuperäistä tunnel-

maa varjellen.

– Teosten rungot rakennettiin
rautalangasta, joita sitten täy-
dennettiin puupalikoilla, mai-
topurkkien pahveilla ja muilla
kierrätysmateriaaleilla. Kierrä-
tysajattelu elää vahvana myös
ITE-taiteessa, kertoo taidekas-
vattaja Liisa Kauppinen.

Kurssin taiteilijat tulivat Tai-
depesulan Kuopiossa ja Var-
kaudessa sijaitsevista taidestu-
dioista. Kolmipäiväinen kurssi
oli osa Pohjois-Savon ELY-kes-

kuksen rahoittamaa erityistaitei-
lijoiden pilottistudio-hanketta.
Hankkeessa luotetaan verkos-
toitumisen voimaan, ja ulkopuo-
lisena ohjaajana Vaalijalan ITE-
taidekursilla toimi ITE-taitees-
ta vaihtellyt taidekasvattaja Min-
na Haveri.

– Haluamme näyttää tämän
hankkeen avulla, kuinka tärke-
ää tällainen työ on, Kauppinen
selittää.

MINNA HAVERIN mukaan eri-
tyistaiteessa on usein ITE-tai-
teen piirteitä. ITE-taiteesta se ei
kuitenkaan ole, sillä kyseisen
taidelajin luonteeseen kuuluu,
että tekijät tulevat taidepiirien
ulkopuolelta.

– Nämä tekijät tekevät taidetta
työkseen, joten he eivät ole ITE-
taiteilijoita, hän selittää.

Taidepesulan kurssilla osallis-
tujille annettiin tehtäväksi eläin-
aihe. Teoksen ei kuitenkaan
otettu mallia luonnosta tai ku-
vista, vaan hahmo piti syntyä
omasta päästä.

– Teoksista näkyy aitous ja
kiistan kuvallinen lahjakkuus.
Näihin töihin on vaikea tehdä
pienitään muutosta tunnelman
kärsimättä.

VARKAUTELAINEN Aulikki
Holopainen tykkäsi kovasti ko-
timaisen ITE-taiteen esittely-
kierrroksesta.

– Ne olivat hauskoja ja niissä
oli käytetty paljon mielikuvitus-
ta, hän toteaa.

Holopainen on tehnyt taidetta
vuodesta 2009 lähtien. Hän on
tehnyt aiemmin vain yhden veis-



– Erityistaiteilijoiden tyyli on lähellä ITE-taiteita, vaikka he eivät ITE-taiteilijoita olekaan, sanoo taidekasvattaja Minna Haveri.



Petri Morosoff viimeistelee sudenkorentohahmoaan.

toksen, mutta paperille luonnos-
teltu Kissaahmo löysi helposti
kolmiulotteisen muotonsa.

– Rungon valmistamisessa sai
käyttää kekseliäisyyttä, kissan
sisältä löytyy muon muassa juo-
mapurkkeja, keksipaketteja, so-
kerilaatikoiden pahvia ja kipsiä.
Kaikkea pitää kokeilla ja tämän
tekeminen oli mukavaa.

Holopainen käyttää normaa-

listi taiteen tekemiseen maanan-
tai-iltapäivät. Aamupäivän Var-
kauden Savosetillä. Hänen mu-
kaansa taiteen tekeminen on mu-
kavaa sekä itse tekemisen että
mukavan seuran vuoksi.

– Aika menee nopeasti kun saa
tehdä ja olla yhdessä toisten tai-
teilijoiden ja ohjaajien kanssa.
Tälläkin kurssilla on tosi muka-
va porukka.

SAVON SANOMAT 28.3.2013



Tiia Kurki (vas.), Tanja Närhi, ohjaaja Johanna Rossi, Elnar Ollikainen ja Riikka Vanttinen esittelevät teoksiaan, jotka ovat syntyneet alkuvuoden aikana taiteenpilottistudiossa.

Taiteen tutkimusmatkalla

Kokeilu: Kuopion pilottistudiolla haetaan taidepolkua ammattilaisuuteen.

KUOPIO
Katja Hedberg

Kuopiolainen Riikka Vanttinen, 32, katsoo kriittisesti värikästä akvarellimaalaustaan, jossa säikky hevonen seisoo takajaloillaan.

Huomaatko, ratsastajakin pelkää. Hänen kasvonsa ovat viivalkeat. Ympärillä olevat kasvitkin ovat lähteneet juurineen liikkeelle. Ilmassa on jotain uhkaavaa, hän tulkitsee teostaan.

Vanttinen on yksi kahdesta toista osanottajasta, jotka haastatettiin jälkeen on valittu erityistä tukea tarvitsevien taiteentekijöiden pilottistudioon Kuopiossa.

Vanttinen maalaa studiolla kahtena päivänä viikossa.

Kuin työpaikalle tulisi. Täällä syntyy toisenlainen inspiraatio kuin kotona. Täällä saa myös palautetta ja tasokasta opetusta.

Pilottistudiossa pyritään ammattilaisuuteen. Siksi opettajakin on ammattilainen, kuopiolainen kuvataiteilija Johanna Rossi.

Kahtena päivänä studiolaista luotsaava Rossi tosin ei koe olevansa opettaja.

Olen taiteilija taiteilijoiden joukossa. Olen opiskellut taide-terapiaa, jota myös pyrin hyödyntämään.

Rossi huomauttaa, että on itsekin oppinut studiolaista tutta, aina teosten pingottamisesta pensselin oikeaan pesemiseen.

Ennen pilottistudiolla tuloaan Riikka Vanttinen opiskeli Bovallius-ammattioipistossa Piekissä maalia kuva-artsaaniksi. Hän on maalannut myös Arttimin riveissä sekä Kuopion kansalaisopistoin kursseilla.

Pilottistudiossa hän kokee kehittyneensä taiteilijana.

Yksin tehdessä sokeutuu omille virheilleen. Täällä voi kokeilla myös uusia materiaaleja. Itse olen nyt innostunut sulkakynästä ja kalliografiamusteesta.

Kuopiolainen Tiia Kurki, 18, kehuu myös paikan ilmapölyä ja opetuksen tasoa.

Olen kehittynyt piirtämisessä ja maalaamisessa, Kurki osoittaa seinälle ripustettuja värikkäitä akryylitöitään.

Täällä olen vakuuttunut siitä, että kuvataide on minun juttuni. Aion hakea Laukaan Bovallius-ammattioipiston kolmi-

vuotiseen kuva-artsaanikoulutukseen, kertoo Kurki, joka nyt opiskelee Savon aikuis- ja ammattioipiston valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa.

Kallaveden lukiossa ylioppilaaksi kirjoittanut sekä Ingmanin käsi- ja taideteollisuusop-

”Osanottajillemme on kehittymässä taiteilijan identiteetti.

Lisa Kauppinen

piäitöksestä kuva-artsaaniksi valmistunut Elnar Ollikainen, 22, on ottanut taidestudiosta kaiken ilon ja tehon irti.

Täällä on inspiroiva tunnelma, ja olen onnistunut kehittämään visuaalista ilmaisuani. Myös taiteellinen itseluottamuseni on kasvanut, hän pohtii.

Ollikaisen töihin on tallentunut niin Marvel-kustantamon sarjakuvista tuttua Punakallohahmoa kuin My Little Pony-figuuria.

Taide on Ollikaisen mielestä mielenkiintoinen tapa ilmaista tunteita ja ajatuksia.

Taiteen teko voi olla myös terapeutista. Sen äärellä voi purkaa stressiä, joten se tekee hyvää mielenterveydelle.

Ollikainen on huolestuneena seurannut taidekoulutuksen supistuksia.

Toivottavasti taidestudio vakkiintuu, Kuopiossa kun on aika vähän taideopetusta.

Akvarelli ja akryyliteostensa äärellä Ollikainen saavuttaa usein flow-tunteen.

Silloin ei voi tietää, mitä lopulta tapahtuu. Maalaaminen onkin parhaimmillaan kiehtova tutkimusmatka.

Johanna Rossin mielestä on iso harmi, jos studio jää kokeiluksi.

Nyt olemme kyväneet siemenet. On aika varjella viijelyksiä. Herkkä sato vaatii kypsäseen aikaa, Rossi maalaillee.

Hänen mukaansa taiteen am-

PILOTTISTUDIO

Tavoitteena ammatti

MIKÄ: Taiteen tekijöiden pilottistudio, joka on osa Luovat erot-hanketta.

KENELLE: Taidekoulutuksesta valmistuneille nuorille tai muuten lahjakkaille taiteentekijöille, jotka tarvitsevat edistystä tukea. Mukaan valittu 12 osanottajaa.

MILLOIN: Avattiin Kuopioon tammikuussa. Toimii neljänä päivänä viikossa. Kokeilu kestää toukokuun puoliväliin.

VETÄJÄT: Kuvataiteilija Jo-

hanna Rossi ja taidekasvattaja Lisa Kauppinen.

KUKA HALLINNOI: Maaseudun Shivistysliitto.

KUKA MAKSA: Pohjois-Savon ely-keskus 40 000 euroa ja Vaalijalan kuntayhtymä 9 100.

TAVOITE: Löytää toimintamalli taideyhteisötoimintaan, työllistymiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Saada toimintapöytäkirja aikavälillä laissaatteen työ- ja päivätoimintaan.

mattilaisuus vaatii pitkäkestoista, säännöllistä työtä. Muussa tapauksessa tekeminen jää näpertelyn tasolle.

Osalla studion taiteilijoista on mahdollisuudet ponnistaa ammattilaisuuteen. Mutta se edellyttää vakiintunutta työskentelyä ja ohjausta.

On hidasta rakentaa yhteyksiä esimerkiksi museoihin ja muihin taiteilijoihin kotimaassa ja ulkomailla. Verkostoituminen on taiteen kannalta kuitenkin ehdottoman tärkeää, Rossi painottaa.

Studion toinen ohjaaja, taidekasvattaja Lisa Kauppinen painottaa myös taideopetuksen

säännöllisyyttä ja jatkuvuutta.

Osanottajillemme on kehittymässä taiteilijan identiteetti. Heidän voimavaroja kumpuaa juuri taiteen tekemisestä.

Kauppisen mukaan toiminnan vakituiseksi rahoittajaksi toivotaan Kuopion kaupunkia.

Eriyistukea tarvitseville pitää lain mukaan pystyä tarjoamaan työtä.

Miksei taiteen teko käy työssä siinä kuin perinteinen työ-

keskusten toiminta? Jos toiminta vakinaistuu, studion taiteilijat valitaan jatkossakin haastattelujen perusteella.

Haemme taiteilijoita, emme harrastelijoita.

KULTTUURI

YHTEYSTIEDOT: kulttuuri@kpk.fi

Osaston esimies: Tiina Ruotsala 020750 4426

Toimittajat: Minna Ohtamaa 0207504412

Erityistaide ravistelee käsityksiä oikeasta taiteesta

Erityisesti kaikille

Minna Ohtamaa

KOKKOLA (KP)

Kokkolan kesässä nähdään ainutlaatuinen näyttely, kun K. H. Renlundin museo tuo tarjolle erityistaiteidetta *In View - I sikte* -nimisenä kokonaisuutena. Roosin talossa ja näyttelyhallissa eilen avattuun näyttelyyn on koottu 14 taiteilijan töitä sekä Suomesta että Ruotsista. Tukholmalaisista Atelje Inutista sekä taidekoulu Linneasta mukana on yhdeksän taiteilijan teoksia.

Erityistaiteella tarkoitetaan erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden töitä. Kokkolassa esillä olevan näyttelyn taiteilijoita yhdistää alentunut toimintakyky tai autismi.

Tukholmalaisessa Atelje Inutissa on viidentoista vuoden ajan tehty ammattitaidetta. Inutin ohjaava taiteilija Eva Olffson sanoo, että ateljen taiteilijat ovat kansainvälisesti arvostettuja.

Inutin taiteilijat tarvitsevat tukea ja ohjausta. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö taidetta tehtäisi ammattimaisesti. Ateljen tehtävä on järjestää näyttelyitä ja opettaa tekniikkaa, mutta tärkeintä ovat taiteilijoiden omat ideat. Niitä me haluamme kehittää.

Inutissa taidetta opettavat ammattilaiset. Olffson sanoo, että erityistukea vaativat taiteilijat tarvitsevat aikaa: kehittyminen on prosessi. Alussa työt ovat usein yksinkertaisia, mutta monimutkaistuvat, kun rohkeutta ja taitoa tulee lisää.

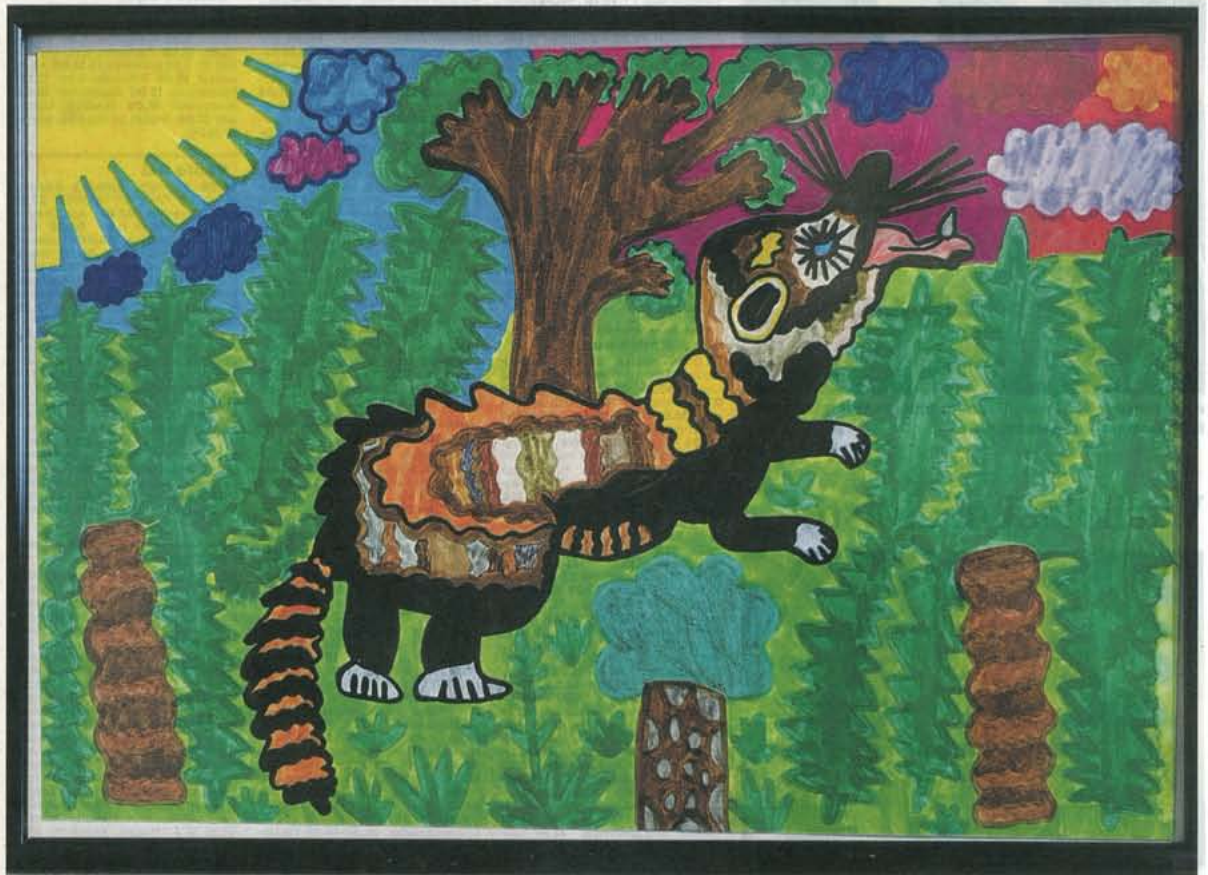
Joku saattaa olla esimerkiksi autisti mutta tavattoman lahjakas taiteilija. On tärkeää, että voi olla ylpeä itsestään, vaikka tarvitsee tukea arkielämässä.

Mitä on oikeaa taide?

Atelje Inutin taideyhteisössä on noin kaksikymmentä jäsentä ja kahdeksan ohjaajaa. Atelje järjestää vuosittain lukuisia näyttelyitä.

Aiemmin jouduimme jatkuvasti vakuuttamaan, että Inutin taide on oikeaa taidetta. Nykyään meitä pyydetään niin nooneen paikkaan, että jouduimme valitsemaan näyttelytilojen väliltä, Olffson kertoo.

Inutin taiteilijat myös myyvät teoksiaan. Taiteilija saa myydyistä teoksistaan osuuden, minkä lisäksi osa tuloista menee yhteisön kassaan. Yhteiset varat käytetään esimerkiksi



Tanja Närhi: Tussisarja, 24 työtä.

taidematkoihin. Yhteisöllisyys on tärkeä osa Inutin toimintaa. Se on mukana myös kansainvälisessä erityistaide-toiminnassa.

Erityistaide aluillaan

Suomesta näyttelyyn osallistuvat Kaarisillan taidekeskus Nastolasta, Taidepesula-studio Pieksämäeltä, Maaseudun Sivistysliiton kokeilustudio Kuopiossa ja Virtaset-ryhmä Keski-Pohjanmaan opistolta.

Taiteentutkija ja -ohjaaja Minna Haveri kertoo, että Suomessa erityistaide on vielä lapsenkengissä. Haveri on ollut mukana muun muassa Kälviän Taide-Virtaset-työpajan ohjaamisessa.

- Erityistaiteen tekeminen ei

ole viriketoimintaa vaan ammattimaista työtä. Siksi on tärkeää, että taiteilijat saavat myös ammattimaista ohjausta, sanoo Haveri.

Suomalaista erityistaide-toimintaa kehitetään jatkuvasti. Keski-Pohjanmaan Taide-Virtasetille Haveri toivoo jatkoa syksyllä.

- Erityistaiteen ohjaaminen on ollut todella antoisa oppimisen paikka. Erityistaide tarvitsee Suomessa lisää näkyvyyttä. Siksi toivomme kovasti, että erityistaide ei olisi pelkkiä lyhyitä projekteja vaan jatkuvaa toimintaa.

In View - I sikte on esillä Roosin talossa ja näyttelyhallissa syyskuun puoliväliin saakka.

Taide ei tunne normaalia

KOMMENTTI

Ihmisillä on tapana sijoittaa asiat normaalin ja epänormaalin lokeroihin. Normaalista on esimerkiksi selviytynyt peruskoulusta ilman ongelmia, valmistua ammattiin ja käydä palkkatoissa. Ihminen on normaali, kun pystyy sopeutumaan yhteiskunnan vaatimuksiin.

In View - I sikte -näyttelyn taiteilijat eivät suhda perinteisen normaalin määritelmään. Monet heistä ovat autisteja tai heillä on alentunut toimintakyky. Arkielämästä selviytyminen on mahdotonta ilman tukea.

Silti heidän taiteellinen lahjakkuutensa on ilmiömaista. Teokset on tehty rehellisesti, itseään sensuroimatta ja raikaa. Jokainen taiteilija kertoo töillään omasta maailmankuvastaan.

Taide on arvokas asia, sillä se ei kumarru normaalin rajaa. Se toimii omilla ehdoillaan ja kahlitsee asioiden tunkemista yhteen muottiin. Taide ei tunne oikeaa tai väärää tapaa tehdä asioita.

In View - I sikte onnistuu siinä, missä taiteen pitääkin onnistua: se koskettaa.

Minna Ohtamaa



Eva Olffson kertoo, Atelje Inutin taiteilijat ovat arvostettuja ammattilaisia.

KP/JUUKKA LEHOJARVI

Kulttuuri 4.6.2013 klo 5:56 | päivitetty 4.6.2013 klo 5:56

Erityistaide on nousussa – vahva ilmaisuvoima kiehtoo

Ammattitaiteen rinnalle on viime vuosina totuttu nostamaan ITE-taidetta, mutta nyt on uuden opettelun aika. Erityistaide tekee tuloaan. Sillä tarkoitetaan erityistä tukea vaativien taiteilijoiden tekemää taidetta. Kokkolassa K.H. Renlundin museossa on kesällä esillä suomalaista ja ruotsalaista erityistaidetta.

Suosittelu 82 henkilöä suosittelee tätä.



Tanja Närhi, eläinkuvasarja (osa), huopakynä. Kuva: Minna Haveri



Erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat, kuten kehitysvammaiset tai mielenterveysongelmaiset, työskentelevät studioissa, jotka tarjoavat heille tilat, värit, keskustelua ja ammattitaiteilijoiden tukea. Studioiden lisäksi huolehtivat teosten julkistamisesta ja avustavat taiteilijoita sopimusten teossa. Kaiken kaikkiaan ne toimivat tukena ammattimaisessa taiteen tekemisessä.

– Suomessa taidestudioita ei ole tarpeeksi. Ne on laskettavissa kahden käden sormin. Ruotsissa ollaan mahdollisesti pidemmällä, ainakin Tukholmassa studioiden ovat hyvin ammattimaisia, arvioi tutkija ja kuvataideopettaja Minna Haveri.

Mistä on kyse?

- Erityistaiteen tekijä tarvitsee erityistä tukea tekemiseensä ja töiden esille tuomiseen
- Sijoittajan kiinnostus erityistaiteeseen on kasvussa ulkomailta
- Suomalainen ja ruotsalainen erityistaide yhdistyy ilmaisuvoimaiseen näyttelyyn Kokkolassa

Erityistaide kiinnostaa jo sijoitusmielessä

Suomessa erityistaiteen studioita on alle kymmenen, esimerkiksi Nastolassa ja Pieksämäellä, joten vain harvalla on mahdollisuus ammattimaiseen erityistaiteen tekemiseen.

Haverin mukaan erityistaiteen rahallinen arvostus on Skandinaviassa vielä aika pientä. Kansainvälisesti erityistaidetta ostetaan jopa jo sijoitusmielessä.

– Eri asia sitten, toivoisiko ilmiön rantautuvan tänne Suomeen. Se kuitenkin tarjoaisi ansiomahdollisuuksia ja lisäisi arvostusta – kolkolla on aina kaksi puolta, miettii Haveri.

Erityistaide lasketaan kuuluvaksi outsider-taiteiden joukkoon, kuten ITE-taide. Kansainvälisesti outsider-taiteelle on jo olemassa laajat studioverkostot ja useita yhteistyöhankkeita vireillä. Tämä tuo uusia yleisöjä ja yleistä hyväksyntää, kertoo Haveri.

Monipuolista ilmaisuvoimaa

Kokkolassa K.H. Renlundin museossa on esillä Ruotsista Atelje Inutin taiteilijoiden ja taidekoulu Linnéan taideopiskelijoiden töitä sekä suomalaisten erityistaiteen tekijöiden töitä.

Viisi kehitysvammaista nuorta on tehnyt taidetta Keski-Pohjanmaan Opiston Virtaset-ryhmässä, jossa etsitään eväitä itsenäiseen elämään. Heidän töitään on myös esillä museon In View - I sike -näyttelyssä syyskuun puoliväliin saakka.

– Erityisen ilmaisuvoimainen ja iloinen kokonaisuus – myös monipuoliseen taidemakuun, hehkuttaa kuvataideopettaja Minna Haveri erityistaiteen näyttelystä.



Raila Paavola
Yle Keski-Pohjanmaa

”
Erityisen
Ilmaisuvoimainen ja
iloinen kokonaisuus.